

เพศภาวะกับวัฒนธรรมและการเมืองเรื่องวัฒนธรรม*

ฉลาดชาย รมิตานนท์

ศูนย์สตรีศึกษา ภาควิชาสตรีศึกษา

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เพศภาวะกับวัฒนธรรมอาจเป็นหัวข้อทางการถกเถียงการศึกษา วิจัย และทำความเข้าใจด้วยตัวของมันเองก็อาจได้ แต่ถ้าหากเราพิจารณาวัตถุประสงค์ของวิธีคิดแบบสตรีนิยมวัฒนธรรม (cultural feminism) ก็ดี วิธีคิดว่าด้วย ทฤษฎีวัฒนธรรม (cultural theory) และหรือ วัฒนธรรมศึกษาในทัศนะของนักสตรีนิยมก็ดี เราจะรู้ทันทีว่าการถกเถียงเรื่องเพศภาวะและหรือผู้หญิงกับวัฒนธรรมนั้น ไม่เหมือนกับการศึกษาวัฒนธรรมในแนวทางสังคมวิทยา มานุษยวิทยา ซึ่งมีเป้าหมายเพียงเพื่อ “ทำความเข้าใจ” แต่สตรีนิยม และเพศภาวะนิยมมีเป้าหมายอย่างน้อยสามเรื่องคือ “ทำความเข้าใจ” “ทำความเข้าใจใหม่” หรือ “คิดใหม่” บางครั้งถึงขั้น “ถอดรื้อ” และสุดท้ายคือผลักดันให้เกิดความรู้/ความเข้าใจใหม่ที่สามารถนำไปต่อสู้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ ตรงนี้คือด้านที่เป็นการเมืองเรื่องวัฒนธรรม หรือ การเมืองเชิงวัฒนธรรมนั่นเอง

แต่สิ่งที่ขอต้งข้อสังเกตไว้ ณ ตอนนี้อยู่คือ สตรีนิยมวัฒนธรรม (cultural feminism) กับทฤษฎีวัฒนธรรมของนักสตรีนิยม (feminist cultural theories) นั้นไม่เหมือนกัน ส่วนวัฒนธรรมศึกษาในทัศนะของนักสตรีนิยมกับทฤษฎีวัฒนธรรมต่าง ๆ ในทัศนะของนักสตรีนิยมนั้น มีชุดความคิดที่เชื่อมโยงถึงกันได้ และที่สำคัญไม่น้อยไปกว่านั้น สตรีนิยมวัฒนธรรมกับสตรีนิยมแนวต่าง ๆ และวัฒนธรรมศึกษาต่างมีการเมืองคนละแบบอีกด้วย

พูดอีกอย่างหนึ่งคือภายใน “สตรีนิยม” มีนิยามว่าด้วย ‘วัฒนธรรม’ ที่หลากหลายและมี ‘ทฤษฎีวัฒนธรรม’ (Cultural theories) ที่หลากหลายมีประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกันและเอามาปนเปกันไม่ได้เพราะจะเกิดความสับสนและงุนงง

เรื่องที่จะเล่าต่อไปนี้จึงจำเป็นต้องแยกเล่าเป็นเรื่อง ๆ ไป และทำได้แบบเก็บความเอาแต่เฉพาะประเด็นที่เป็นสาระสำคัญเท่านั้น

* สิ่งที่เราเรียกว่าวัฒนธรรมในข้อเขียนนี้ไม่ได้มีความหมายเดียวกับ “วัฒนธรรม” ในภาษาพูด เขียน และวิธีคิดของคนทั่ว ๆ ไป แต่เหลื่อม ๆ กันได้ หากใช้นิยามคำว่า “วัฒนธรรม” หมายถึงวิถีชีวิตที่ได้มาจากการเรียนรู้ และเป็นสิ่งประกอบสร้างทางสังคม ก็จะต้องครอบคลุมความหมายที่กว้าง แต่ชัดเจนขึ้นโดยเฉพาะเมื่อนำไปใช้ใน ‘บริบท’ ต่าง ๆ เช่น เวลา-สถานที่ที่เฉพาะเจาะจงพร้อมกันนั้นต้องถือว่า “วัฒนธรรม” มีความแตกต่างหลากหลายและเปลี่ยนแปลงได้ด้วย

สตรีนิยมวัฒนธรรม

(Cultural Feminism)

สตรีนิยมวัฒนธรรมเป็นวิธีคิดเพื่อที่จะทำความเข้าใจสภาพการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตที่ผู้หญิงตะวันตกเผชิญ อยู่เป็นวิธีคิดของนักสตรีนิยมที่นำไปสู่ การกระทำปฏิบัติการ หรือการเคลื่อนไหวผลักดันขบวนการผู้หญิง ซึ่งอ้างว่า **ไม่ว่า**จะใช้ฐานคิดว่าเป็นเพราะ “ธรรมชาติ” (nature) **และหรือ**เป็นเพราะ “การเลี้ยงดู” (nurture) ก็ตาม ผู้หญิงได้พัฒนาสิ่งที่สังคมเรียกว่า “ลักษณะหญิง” หรือ “ความเป็นผู้หญิง” ในความหมายภาษาอังกฤษว่า “feminine characteristics” หรือ “ลักษณะชาย” ในความหมายภาษาอังกฤษว่า “masculine” ขึ้นมา หนึ่งชุดของ “ลักษณะต่าง ๆ” ของความเป็นผู้หญิงนั้นในทัศนะของนักสตรีนิยมวัฒนธรรมจะต้องนำไปเปรียบเทียบ (compare) และเปรียบเทียบแบบนำมาตัดกันเพื่อหาความแตกต่าง (contrast) กับชุดของลักษณะความเป็นชาย หรือ “ลูกผู้ชาย” ที่พวกผู้ชายเป็นผู้พัฒนาขึ้นมา ซึ่งการพัฒนาลักษณะความเป็นชายโดยผู้ชายนี้พัฒนาขึ้นมาจากฐานคิดทั้งสองฐานเหมือนกันคือ “ธรรมชาติ” (nature) กับ “การเลี้ยงดู” (nurture) (Rosemarie Tong, ใน Code, L. ed., 2004:113) หนึ่งคำว่า ‘พัฒนาขึ้นมา’ ข้างบนถ้าใช้ภาษาของนักสตรีนิยมแนวการประกอบสร้างทางสังคมน่าจะตรงกับคำว่า ‘ประกอบสร้าง’ ขึ้นมา

ข้อความข้างบนหมายความว่า

1. วิธีคิดของนักสตรีนิยมวัฒนธรรมยอมรับว่า ลักษณะต่าง ๆ ของความเป็นหญิง (feminine female characters) ก็ดี ลักษณะต่าง ๆ ของความเป็นชาย (masculine / ‘male’ characters) ก็ดี มีฐานมาจากทั้ง “ธรรมชาติ” และ “การเลี้ยงดู”
2. ผู้หญิงก็มีส่วนเป็นผู้พัฒนา “ความเป็นหญิง” เช่นเดียวกับที่ผู้ชายเป็นผู้พัฒนา “ความเป็นชาย” บนฐานคิดตามข้อ 1. ด้วย (แต่นักสตรีนิยมวัฒนธรรมบางคนไม่เห็นด้วย ซึ่งเราจะพูดถึงในตอนหลัง ๆ-ผู้เล่า)
3. การทำความเข้าใจสภาวะความเป็นหญิง-ชาย/เพศภาวะ นอกจากจะต้องคิดตามข้อ 1 และ 2 แล้ว ยังต้องนำชุดของลักษณะหญิง-ลักษณะชายมาเปรียบเทียบ (compare) และ ‘ตัดกัน’ (contrast) ด้วย

นักสตรีนิยมวัฒนธรรม (ในตะวันตก) พยายาม ‘จับผิด’ **ความคิดแบบตะวันตก** เพราะพวกเขาเห็นว่าความคิดเหล่านั้น มีแนวโน้มที่จะให้อภิสิทธิ์กับวิถีทางต่าง ๆ แบบเป็น ‘ชาย’ (‘male’ ways of being) **การคิด** (thinking) และ**การกระทำ** (doing) เหนือกว่าวิถีต่าง ๆ ของความเป็น ‘ผู้หญิง’ (female) ประเด็นสำคัญที่พวกเขาเน้นเป็นพิเศษคือ พวกเขาได้แย้งว่า บุคลิกลักษณะ (traits) ที่ตามจารีตหรือเท่าที่ทำการอยู่ถือว่าเกี่ยวข้องกับหรือเป็นของผู้ชาย เช่น ‘ความเป็นอิสระไม่ขึ้นกับใคร (independence) สภาวะอิสระ (autonomy) สติปัญญา/พุทธิปัญญา (intellect) ความมุ่งมั่นหรือเจตนา (will) ความรอบคอบระมัดระวัง (wariness) การปกครองอย่างมีลำดับชั้น (hierarchy) การมีอำนาจ/อิทธิพลเหนือผู้อื่น (domination) วัฒนธรรม (culture) อุดรภาพ

(transcendence)¹ ผลิตภัณฑ์ (product)² สุนทรียภาพ (asceticism) สงครามและความตาย’ (Jaggar, 1992:364, อ้างใน, เฟิงอ้าง, น.เดียวกัน) นักสตรีนิยมวัฒนธรรมโต้แย้งว่าบุคลิกลักษณะต่างที่ว่ากันว่าเป็นของผู้ชายนั้น **ไม่ดีกว่า** และอาจ**เลวร้ายกว่า** บรรดาลักษณะต่าง ๆ ที่ว่ากันว่าเป็นลักษณะหญิงเสียด้วยซ้ำไปซึ่งได้แก่ ‘การพึ่งพาอาศัยกัน’ (interdependence) ความเป็นชุมชน (community) การเชื่อมโยง (connection) การแบ่งปัน (sharing) อารมณ์ (emotion) ร่างกาย (body)³ ความเชื่อใจ (trust) การปราศจากการปกครองหรือความสัมพันธ์ที่มีลำดับชั้นสูงต่ำ (absence of hierarchy) (ความเป็น) ‘ธรรมชาติ’ (nature)⁴ อัปภัตริภาพ (immanence)⁵ กระบวนการ (process)⁶ ความรื่นเริง (joy) สันติภาพและชีวิต (Jaggar ในเฟิงอ้าง น.เดียวกัน)

ในทัศนะของโจเซฟีน โดโนแวน (Josephine Donovan) เธอจัดวิถีคิดของ**นักสตรีนิยมวัฒนธรรมแห่งคริสต์ศตวรรษที่สิบเก้า**ว่าเป็นวิถีคิดที่เกินออกไปจากวิถีคิดพื้นฐานของนักเหตุผลนิยม และความเชื่อมั่นในกฎหมายของทฤษฎีเสรีนิยมแบบปัญญาสว่าง พูดอีกอย่างหนึ่งคือสามารถจัดได้ว่าเป็นสำนักทฤษฎีสตรีนิยมอีกสำนักหนึ่งที่ไม่สามารถจัดให้ลงตัวว่าเป็นเสรีนิยมแบบปัญญาสว่างได้ เนื่องจากวิถีคิดและเป้าหมายการต่อสู้ทางการเมืองเป็นคนละแบบ คือแทนที่จะมุ่งเป้าไปที่การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง นักสตรีนิยมวัฒนธรรมแสวงหาการเปลี่ยนรูป หรือการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในความหมาย ‘cultural transformation’ ที่พวกเขาคิดว่ากว้างกว่าการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง กล่าวคือพวกเขายังคงเชื่อในวิถีคิดแบบวิพากษ์และการพัฒนาตนเอง (self-development) อยู่แต่ในขณะเดียวกันพวกเขาให้ความสนใจกับบทบาทของสิ่งที่เรียกว่า **‘วิถีคิดแบบไม่มีเหตุไม่มีผล’** หรือ ‘non-rational thinking’ กับด้านต่าง ๆ ของชีวิต เช่น ด้านที่เป็น ‘สัญชาตญาณ’ ‘การหยั่งรู้’ ‘สัญรณ์’ ‘การรู้เอง’ หรือ ‘อวิชฌ์ตึกญาณ’ (intuition) ในความหมายว่า การที่จิตเกิดความรู้แจ่มแจ้งชัดเจนโดยตรงไม่ต้องอาศัยการอ้างเหตุผลหรือความรู้อันเป็นตัวกลาง (ตัวอย่างเช่น การพูดว่า “เมื่อผู้ชายเป็นมนุษย์และสามารถเข้าถึงธรรมได้ ผู้หญิงก็เข้าถึงธรรมได้เหมือนกันเพราะเป็นมนุษย์เหมือนกัน” วิถีคิดแบบนี้เรียกว่า การอนุมานหรือ inference-ผู้เล่า) นอกจากนั้น นักสตรีนิยมวัฒนธรรมยังให้ความสำคัญกับด้านที่เป็น**การร่วมมือกัน หรือรวมหมู่ในชีวิต** (collective side of live) อีกด้วย (Donovan, 1992:31) จากวิถีคิดดังกล่าวนำพวกเขาไปสู่การเน้นย้ำเรื่องความแตกต่างแทนที่จะมองความเหมือนระหว่างเพศ

¹ ภาวะที่อยู่พ้นขอบข่ายของโลกหรือธรรมชาติ, ภาวะที่พ้นจากโลกียวิสัย ในพุทธศาสนา น่าจะได้แก่ การบรรลุถึง ‘พรมจรรย์’

² น่าจะหมายถึงความสามารถในการผลิตสิ่งต่าง ๆ เช่น วัตถุสิ่งของที่เป็นปัจจัยในการดำรงชีวิตทางวัตถุและงานทางศิลปะ ฯลฯ

³ การไม่หลุดพ้นจากร่างกาย

⁴ ในความหมายว่า ไม่ต้องเสกสรร บั่นแต่ง หรือแกล้งทำ เช่น อ้างว่า ‘ฉันมีวัฒนธรรม’

⁵ สภาวะที่สิ่งใดสิ่งหนึ่งปรากฏอยู่ในอีกสิ่งหนึ่ง ใช้ในความหมายตรงข้ามกับ ‘อูตรภาพ’ เช่น กายกับจิตอยู่ด้วยกันได้ ไม่จำเป็นต้องทำให้จิตหลุดออกไปเหนือกาย

⁶ ใช้ในความหมายตรงข้ามกับ ‘product’ หรือผลิตภัณฑ์ที่เป็นผลผลิตออกมาแล้ว แต่ให้ความสำคัญกับ ‘กระบวนการ’ การผลิต เป็นต้น

ความแตกต่างระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงกับคุณลักษณะของผู้หญิง

วิถีคิดของนักสตรีนิยมแนวนี้จึงมองหาและมองว่าคุณลักษณะต่าง ๆ ของผู้หญิง หรือ “feminine qualities” ดังเช่นที่กล่าวถึงแล้วในย่อหน้าก่อนนั้น พวกเธอถือว่าอาจเป็นที่มาของความเข้มแข็งและการเห็นคุณค่าหรือความภูมิใจของตัวเอง (personal strength and pride) และเป็นเสมือน ‘น้ำพุ’ หรือ ‘ต้นน้ำ’ ของการเกิดใหม่มีพลังขึ้นมาอีกครั้งของสาธารณ (หรือสังคม-ผู้เล่า) ได้ด้วย เพราะฉะนั้นทางเลือกต่าง ๆ ที่นักสตรีนิยมแนวทางนี้ที่มีต่อ ‘สถาบันต่าง ๆ’ (institutions) (หมายถึงสถาบันทางสังคม) ที่นักทฤษฎีเสรีนิยมละไว้ไม่แตะต้อง เช่น ศาสนา การแต่งงาน และบ้าน (home) ได้รับการยกขึ้นมาพูดถึง ถกเถียงวิพากษ์และรณรงค์โดยนักสตรีนิยมวัฒนธรรม ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ยี่สิบ นักทฤษฎีสตรีนิยมสายนี้เคลื่อนย้ายเลขออกไปจากทัศนะว่า สิทธิของผู้หญิงเป็นเป้าหมายในตัวของมันเองไปสู่การมองว่าสิทธิทั้งหลายเป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่การปฏิรูปสังคม (Donovan, 1992:32)

สตรีนิยมปฏิรูปสังคมแนวทางใช้วัฒนธรรม

ชื่อดังกล่าวข้างบน ‘ผู้เล่า’ เป็นคนใช้เพื่อนำเสนอว่า สตรีนิยมแนวปฏิรูปอาจมีหลายแนวทาง เช่น ปฏิรูปโดยใช้การเมืองและกฎหมายเป็นเครื่องมือ แต่การใช้กฎหมายตามแนวทางเสรีนิยม แม้จะยึดหลัก สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคก็ต้องคู่ต่อไปว่า สิทธิ ฯลฯ เหล่านั้นเกี่ยวข้องกับชีวิตด้านใดของผู้หญิง ซึ่งถ้าใช้ ‘คำ’ ทางสังคมวิทยาก็จะตรงกับ ‘สถาบัน’ ต่าง ๆ ทางสังคม แต่ถ้ามองจากทัศนะของนักสตรีนิยมวัฒนธรรมก็อาจมองถึง ‘วิถีชีวิตด้านต่าง ๆ’ ซึ่งนักมานุษยวิทยาแนวชาติพันธุ์วรรณาที่ดี แนวโครงสร้าง-หน้าที่นิยมก็ตีความจัดว่าเป็นเรื่องของ ‘วัฒนธรรม’

จุดยืนของนักสตรีนิยมวัฒนธรรมแนวปฏิรูปสังคมโดยใช้วัฒนธรรมนี้ถือว่า **ผู้หญิงควรและจำเป็นต้องเข้าสู่พื้นที่สาธารณะ** และเข้าไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (หรือมีส่วนร่วมทางการเมือง-ผู้เล่า) ทั้งนี้เพราะมิติมุมมองด้านศีลธรรมของพวกเธอเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการทำงานสะอาดโลกทางการเมือง (แบบผู้ชาย) **ที่เสื่อมทราม** (Donovan, 1992:32) ทั้งนี้เพราะ ‘ผู้หญิง’ มีสิ่งที่ผู้ชายไม่มีคือ

วิสัยทัศน์มาตาธิปไตยหรือหญิงเป็นใหญ่ (matriarchal vision)

มโนทัศน์ หรือเจตนาคติ (concept) เรื่อง ‘มาตาธิปไตย’ นี้ถือว่าเป็นสาระสำคัญประการหนึ่งของทฤษฎีสตรีนิยมวัฒนธรรม มีความหมายสั้น ๆ ว่าเป็นความคิด/ความเห็นว่าด้วยสังคมที่มีผู้หญิงเข้มแข็งและได้รับการชี้นำโดยความห่วงใยและคุณค่าต่าง ๆ (values) แบบผู้หญิงเป็นสาระสำคัญ สาระสำคัญที่ว่ามันนอกจากที่ได้กล่าวถึงแล้วในย่อหน้าก่อน ๆ ได้แก่ ‘สงบนิยม’ หรือ “pacifism” การร่วมมือ (cooperation) การจัดการยุติความขัดแย้งโดยไม่ใช้ความรุนแรง (nonviolent settlement of differences) และการบริหารจัดการชีวิตสาธารณะอย่างผสมผสานกลมกลืนกัน ในช่วงปลายของศตวรรษที่สิบเก้าวิสัยทัศน์นี้ได้รับการแสดงออกใน

ทฤษฎีมาตาธิปไตย ซึ่งนักมานุษยวิทยาในยุคนั้น นำเสนอว่าเป็นช่วงหนึ่งของยุคสมัยของการวิวัฒนาการทางสังคมยุคก่อนประวัติศาสตร์เคยมีอยู่ สภาวะมาตาธิปไตยนี้ไปปรากฏตัวอยู่ในนิยายหรือวรรณกรรมผู้หญิงในยุคสมัยนั้น ที่เด่นที่สุดคือหนังสือของชาร์ลอตต์ เพอร์กินส์ กิลแมน (Chaelste Perkins Gilman) เรื่อง **Herland** (1911) ที่นำเสนอภาพสังคมมาตาธิปไตยตามแบบอุดมคติ (matriarchal utopia) อนึ่งทฤษฎีสตรีนิยมวิวัฒนาการที่พูดถึงสังคมมาตาธิปไตยนั้น บางครั้งมีชื่อเรียกว่า “theory of matriarchate”

การให้ความสำคัญของอารมณ์ความรู้สึกกับลัทธิโรแมนติก

ลัทธิโรแมนติกหรือ “romanticism” เป็นขบวนการ (movement) ในประวัติศาสตร์ของปรัชญาและศิลปะที่เน้นการเป็นตัวของตัวเอง เป็นอิสระจากกฎเกณฑ์และระเบียบที่ยึดถือกันมา นักปรัชญาและศิลปินนักเขียนของขบวนการนี้ถือว่า อารมณ์ความรู้สึกสำคัญกว่าเหตุผล มรดกตกทอดจากลัทธิโรแมนติกนี้ นักสตรีนิยมบางคนเชื่อว่าทำให้เกิดวิถีคิดแบบสตรีนิยมวิวัฒนาการในตะวันตก ตัวอย่างเช่น หนังสือของมาร์กาเรต ฟูลเลอร์ (Margarett Fuller) เรื่อง **Woman in the Nineteenth Century** (1845-พ.ศ.2388 ประมาณ 173 ปีมาแล้วนับถึงผู้เล่าเขียนต้นฉบับ) กล่าวกันว่าหนังสือเล่มนี้เป็นผลผลิตของขบวนการเคลื่อนไหวของลัทธิโรแมนติกในยุโรป หรือที่ดูเหมือนจะชัดกว่านั้นคือ เป็นผลผลิตของ **อุตรภาพนิยม** แบบอเมริกัน หรือ “American transcendentalism” มากกว่า กล่าวคือปรัชญาแนวนี้ เน้นความสำคัญความรู้สึกอารมณ์ การรู้เอง (intuitive ซึ่งเรียกว่า อัชฌัตติกญาณ) พร้อมกันนั้นก็สนับสนุนการแสดงออกต่าง ๆ ตามทัศนะมองโลกแบบมีชีวิตชีวา (organic world view) ซึ่งต่างกันมากจากทัศนะในการมองโลกตามแบบนักเหตุผลนิยมแนวปัญญาอาบ (Enlightenment rationalists) ที่มีลักษณะเป็นกลไก (mechanic หรือเป็น ‘เครื่องจักรเครื่องยนต์’ เช่น การมองโลกตามหลักกลศาสตร์และเลขคณิตตามอิทธิพลของเซอร์ไอแซคนิวตันที่อ้างว่า โลกและจักรวาลเป็นไปตามกฎของแรงดึงดูด หรือ ‘gravity’ เป็นต้น-ผู้เล่า) (Donovan, 1992:32)

ตัวอย่างของวิถีคิดแนวโรแมนติก และอัชฌัตติกญาณที่ถูกจัดว่าเป็นวิถีคิดหนึ่งในแนวจิตนิยมนี้ ปรากฏในหลายเรื่อง เช่น เรื่อง **การพึ่งพาตนเอง** หรือ “self-reliance” วิถีคิดแบบนี้เคยปรากฏมาแล้วในวิถีคิดของนักสตรีนิยมเสรีนิยม เช่น แมรี โวลสโตนคราฟท์ (Mary Wollstonecraft) กับ ซารา กริมเก (Sarah Grimké) ซึ่งแสดงความกังวลกับกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (socialization) ที่สอนให้ผู้หญิงต้องพึ่งพาคนอื่น เช่นเดียวกับอลิซาเบธ เคดี สแตนตัน (Elizabeth Cady Stanton) เขียนถึง “Solitude of Self” ซึ่งอาจแปลเป็นไทยว่า “วิเวกแห่งตัวตน” หรือ “ความอยู่ห่างไกลของตัวตน” อนึ่งต้องเข้าใจด้วยว่า “โรแมนติกนิยม” ก็คือ “อุตรภาพนิยม” ก็คือ และ “เสรีนิยม” มีจุดร่วมกันประการหนึ่งคือมีพื้นฐานเป็น “ปัจเจกชนนิยม” หรือ “individualism” เพราะฉะนั้นจึงไม่น่าแปลกใจถ้าพบว่าในความคิดของมาร์กาเรต ฟูลเลอร์นั้นเธอเห็นว่าปัจเจกชนแต่ละคนเกิดขึ้นมาเสมือนกับเป็นเมล็ดพันธุ์ที่ไม่เหมือน คือถูกออกแบบมาไม่เหมือนใครจากภายใน (ซึ่งเป็นภาพลักษณ์โปรดของแนวโรแมนติก) ดังนั้นเมล็ดพันธุ์ที่ว่านี้ควรจะได้รับโอกาสที่จะแบ่งบานหรือ

คลี่คลายออกมาในช่วงชีวิตของคน ๆ นั้น ตรงนี้เองคือประเด็นที่เธอเสนอว่า “ผู้หญิงจะต้องเรียนรู้ที่จะปฏิบัติ ตามกฎจากภายใน และไม่ยอมให้ถูกชักนำให้ทำตามจากภายนอก นี่คือการตัดสินใจ (ใจ) ด้วยตัวตนของตนเอง” หรือ “self-determination” ที่สามารถทำให้ผู้หญิงพัฒนาพลังหรือความแข็งแกร่งส่วนตัว (personal strength) ในการเผชิญหน้ากับโลกใบนี้ เมื่อทำอย่างนี้แล้วจะทำให้ผู้หญิงยืนอยู่ได้บนขาของตัวเอง หนึ่ง ข้อสังเกตหรือประเด็นนี้เหมือนกับที่โวลสโตนกราฟท์ กริมเก และสแตนตัน นักสตรีนิยมเสรีนิยมแนวปัญญา วาบตั้งไว้

ประเด็นสำคัญที่ ‘ผู้เล่า’ ขอย้ำเตือนไว้ตรงนี้คือการให้ความสำคัญกับ ‘คุณลักษณะ’ หรือ ‘คุณสมบัติ’ ภายใน กล่าวคือเป็นเรื่องของ ‘จิตใจ’ ที่เข้มแข็งและสามารถลอยอยู่เหนือกายได้

การแยกตัวออก (separation thesis) ของผู้หญิง

การแยกตัวออกจาก “คนอื่น ๆ” หรือ “สังคม” หรือบางครั้งถึงขั้น “การทำตัวโดดเดี่ยว” หรือ “isolation” ของผู้หญิงนั้นในทัศนะของพูลเลอร์ถือว่าสำคัญต่อกระบวนการ “พัฒนาตนเอง” แต่การแยก ออกมานี้เป็นการแยกออกมาอยู่ร่วมกับ “ความจริงของคน ๆ นั้น”⁷ การทำแบบนี้ทำให้คน ๆ หนึ่งสามารถ เชื่อมโยงกับคนอื่น ๆ ได้ดีกว่า สามารถที่จะรักและเป็นความรักที่มาจากพลังที่เข้มแข็งไม่ใช่รักแบบ ‘ปกเปียก’ หรือเกิดจากความ ‘อ่อนแอ’ คือ ‘ยอมสยบให้’ ตรงนี้อาจถือได้ว่าเป็นจุดเด่นของพูลเลอร์และสตรีนิยม วัฒนธรรมที่ต่างไปจากสตรีนิยมเสรีนิยมแบบปัญญาวาบที่ไม่ได้พูดถึงเรื่องความสัมพันธ์ทั้งหลายบนฐานความ รัก และไม่ได้พูดถึงการเชื่อมโยงกับชุมชน หนึ่งว่ากันว่าพูลเลอร์ได้ความคิดเรื่องการแยกตัวของผู้หญิงไปอยู่ ร่วมกับ “ความเชื่อ” และ “ความรู้/ความจริง” ของตนเองมาจากธรรมเนียมจารีต และความเชื่อเรื่อง “Sun God” ของคนพื้นเมืองอเมริกันหรือ “Native American” ซึ่งคนไทยส่วนใหญ่รู้จักในนาม “อินเดียนแดง” (Donovan, 1992:32)

นักศึกษาและผู้สนใจอาจมองหาลักษณะที่คล้ายคลึงกันในผู้หญิงกับพุทธศาสนาโดยเฉพาะการบวช เรียนและ ‘การปฏิบัติธรรม’ เป็นต้น แต่พร้อมกันนั้นก็ควรตั้งคำถามด้วยว่าเพราะอะไรพุทธศาสนาในประเทศไทยจึงห้ามผู้หญิงบวช? อ้อ! อย่าลืมว่า สังคมไทยเชื่อเรื่องผีด้วย ดังนั้นการทำความเข้าใจเรื่องผี.....ไม่ใช่ ‘นาง นาค’ ในภาพยนตร์เท่านั้น แต่ต้องดูไปถึงขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับ **ความเชื่อเรื่องผี** ทั้งหลายด้วย เช่น “ผีปู่ย่า” “ผีเฮือน” “ผีมด-ผีเม็ง” และ “ผีกะ” ในล้านนาผี “ปู่สังกะสา-ย่าสังกะไล” ผีอื่น ๆ ในภาคอีสานและในสังคมลาว เขมร ลัทธิความเชื่อเรื่อง “ผีหน้” และผีอื่น ๆ ในพม่า กับความเชื่อเรื่องผีในกลุ่ม คนผู้พูดภาษาไต-ลาว ทั้งหมด รวมทั้งบรรดากลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ด้วย

⁷ ซึ่งในบางสังคม บางวัฒนธรรมเป็น “ความจริงร่วม” ของสังคมนั้น ๆ

การแยกตัวออก (separation thesis) ของผู้ชาย

ทัศนะนักสตรีนิยมแนววัฒนธรรมนี้เมื่อใช้มองผู้ชายพวกเขาเห็นว่า ‘สิ่งที่ดำรงอยู่’ หรือ ‘entity’ ที่เรียกว่า “ตัวตนที่เป็นอิสระ” หรือ “autonomous self” นั้น โดยทั่วไปพวกเขาให้ภาพว่าเป็นผู้ชายทางชีววิทยา ผู้ซึ่งมีความตั้งใจที่จะทำให้ผลประโยชน์ของเขาเกิดมีอย่างมากที่สุดที่จะมากได้และลักษณะดังกล่าวนี้พวกเขามองว่าครอบงำวิธีคิดทางปรัชญาและเทวศาสตร์หรือศาสนศาสตร์ (theology) ของตะวันตกอยู่ทั่วไปหมด ตัวตนที่เป็นอิสระและแยกตัวออกดังกล่าวที่เป็นลักษณะของผู้ชายดังกล่าวนี้บางครั้งทำให้พวกเขาเกรงกลัว การทำลายล้างจากคนอื่น ๆ จึงทำให้ผลประโยชน์ของปัจเจกบุคคลแต่ละคนปะทะกันและกลายเป็นประเด็นความขัดแย้ง ในบางขณะการแยกออกมาของตัวตนที่เป็นอิสระของผู้ชายทำให้เขาเกิดความแปลกแยก (alienation) จากคนอื่น เขาจึงไม่สามารถหาเพื่อน ๆ ที่จะช่วยลดหรือบรรเทาความเหงา กล่าวสั้น ๆ คือ การแยกตัวออกของผู้ชายไม่ว่ามันจะส่งผลให้เกิดการทำลายล้างให้หมดไปหรือทำให้เกิดภาวะแปลกแยก ไม่ว่าจะการแยกนั้นจะเป็นผลของประสบการณ์ที่ดูราวกับว่าเป็นเสรีภาพหรือเป็นการตัดขาดจากคนอื่น ๆ ก็ตาม ดูเหมือนว่ามันเป็นที่มาที่น่าเศร้าของผู้ชาย (West, 1988:6, อ้างใน code 2004:113-114)

อนึ่งการแยกตัวออกของผู้ชาย หรือในแบบวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่นี้ในทางทฤษฎีก็ดีในทางปรัชญาก็ดีนั้น ถูกละทิ้งโดยนักสตรีนิยมวัฒนธรรมคัดค้านโดยถือว่าเป็น “ภววิทยาแบบชาย” หรือ “male ontology” พวกเขาเสนอสมมุติฐานเชิงทฤษฎีเรื่อง “การเชื่อมโยง” หรือ “connection thesis” ขึ้นมาแทนโดยการเน้นย้ำว่าผู้หญิงเชื่อมโยงกับชีวิตมนุษย์ทุกชีวิต ทั้งในด้านที่เป็นวัตถุโดยผ่านทาง การตั้งท้อง การร่วมเพศ (intercourse) การเลี้ยงลูกด้วยนมจากเต้า กับด้านที่เป็นชีวิตทางจิตวิญญาณโดยผ่านทางชีวิตด้านศีลธรรมและเป็นชีวิตที่ปฏิบัติได้ (West 1988:10, อ้างใน Code, 2004:114)

อย่างไรก็ตามประเด็นสำคัญที่ต้องชี้ไว้ ณ จุดนี้คือ ในภาพรวมแล้วดูเหมือนว่า นักสตรีนิยมวัฒนธรรมเห็นความสำคัญของสมมุติฐานเชิงทฤษฎีเรื่อง “connection thesis” แต่พวกเขาไม่เห็นด้วยในหมู่พวกเขาเองในประเด็นเรื่องผลของ ‘การอยู่ในภาวะเชื่อมโยงกับคนอื่น ๆ’ ที่กระทบกับชีวิตของผู้หญิงในชีวิตจริง (Code, 2004:114) พุดอีกอย่างหนึ่งคือสมมุติฐานที่ว่าผู้หญิงสามารถและควรเชื่อมโยงกับคนอื่น ๆ เช่น ผู้ชายจะส่งผลลัพท์ที่ดีคือผู้หญิงอาจไม่เป็นอย่างนั้นเสมอไปก็ได้ กล่าวคืออาจถูก ‘ขูดรีด’ หรือ ‘ถูกเอารัดเอาเปรียบ’ ได้นั่นเอง

สมมุติฐานเชิงทฤษฎีเรื่องการเชื่อมโยงของผู้หญิงกับการมองในด้านบวก

แม้ว่านักสตรีนิยมวัฒนธรรมมีความขัดแย้งกันอยู่ในเรื่องผลดี-ผลเสียของสมมุติฐานเชิงทฤษฎีเรื่องการเชื่อมโยงกับผู้หญิง นักสตรีนิยมกลุ่มที่เห็นด้วยกับสมมุติฐานนี้พากันยกย่องวัฒนธรรมความเป็นผู้หญิงที่ว่าด้วยความสามารถในการแบ่งปัน (sharing) การให้ (giving) การเลี้ยงดู (nurturing) ความสามารถในการเห็นอกเห็นใจ (empathizing) และการเชื่อมโยง/ผูกพัน (connecting) ต่าง ๆ เหล่านี้โดยการประเมินของ

นักสตรีนิยมวัฒนธรรมแนวนี้เห็นว่า ผู้หญิงให้คุณค่าอย่างมากต่อความสัมพันธ์ต่าง ๆ กับผู้อื่นเหนือสิ่งอื่นใดในชีวิต เช่นเดียวกับที่มองว่าการแยกตัวเองออกเป็นอิสระว่าเป็นอันตรายอย่างสิ้นเชิง ดังนั้นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้หญิง เช่น การที่พวกเธอมีประจำเดือนก็ดี ตั้งท้องก็ดี การให้ลูกกินนมจากเต้าก็ดีนั้น ล้วนทำให้ผู้หญิงมีทัศนะมุมมองที่มีลักษณะเฉพาะว่าด้วยความเชื่อมโยงผูกพันของมนุษย์ ประเด็นสำคัญคือสำหรับนักสตรีนิยมวัฒนธรรมแล้ว ลักษณะแบบผู้หญิง (หรือวัฒนธรรมแบบผู้หญิง-ผู้เล่า) เห็นว่า สำหรับบรรดาผู้หญิงทั้งหลาย การเชื่อมโยงผูกพันกันต่างหากที่เป็นเรื่องสำคัญในชีวิต ไม่ใช่การแยกกันในลักษณะที่เป็นปัจเจกบุคคลไปเช่นสัญญาประชาคม (social contract) ความเชื่อมโยงผูกพันกันนี้เกิดขึ้นในกลุ่มเครือญาติที่เธอสมัครใจที่จะเป็นสมาชิกอยู่ (Code, 2004:114)

อย่างไรก็ตามตรงนี้ควรตั้งข้อสังเกตไว้ว่า ครอบครัว กลุ่มเครือญาติก็ดีนั้นในบางกรณี บางสังคม บางวัฒนธรรม บางยุคสมัย อาจไม่ใช่พื้นที่ที่ผู้หญิงปลอดภัยและมีความสุขได้ เช่นเดียวกับความสามารถในการ 'เลือก' ที่จะอยู่ใน 'สถาบัน' เหล่านั้นผู้หญิงอาจไม่มีอำนาจหรือความสามารถที่จะเลือกได้ เรื่องนี้ต้องไปถกเถียงกันต่อเกี่ยวกับ 'ครอบครัว' 'เครือญาติ' กับ 'ความรุนแรงในครอบครัว' หรือ 'domestic violence' ซึ่งเป็นเรื่องที่ร้อนแรงและยังมีความเห็นขัดแย้งกันมากในหมู่นักสตรีนิยม สำนัก/แนวทฤษฎีต่าง ๆ

นักสตรีนิยมวัฒนธรรมร่วมสมัยกับประเด็น “ศีลธรรม/จริยธรรม” ผู้หญิง-ผู้ชาย

หากย้อนกลับไปดูในตอนต้นที่เล่าถึงนักสตรีนิยมวัฒนธรรมรุ่นศตวรรษที่สิบเก้าต่อกับต้นศตวรรษที่ยี่สิบเราจะเห็นภาพและวิถีคิดทางทฤษฎีวัฒนธรรมของพวกเธออยู่บ้าง แม้จะยังไม่ละเอียดหรือกระจ่างดีนักเมื่อมาถึงทุกวันนี้เราเรียกพวกเธอว่า นักสตรีนิยมวัฒนธรรมร่วมสมัย ผู้มีทัศนะในทางบวกต่อ “ลักษณะหญิง” ไม่ว่าจะอ้างว่ามาจาก “ธรรมชาติ” หรือ “สัญชาตญาณ” ก็ดี แต่ที่ชัดเจนคือ พวกเธอมีทัศนะว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งประกอบสร้างทางสังคมก็ดีนั้น เป็น “คุณลักษณะ” หรือ “เป็นบวก” โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่อง “ความเชื่อมโยงผูกพัน” เธอเหล่านี้ได้แก่ **แคโรล กิลลิแกน** (Carol Gilligan) **เนล นอดดิงส์** (Nel Noddings) **ซารา รัดดิค** (Sara Ruddick) **เวอร์จิเนีย เฮลด์** (Virginia Held) และ **โคโลโรน วิทเบ็ค** (Caroline Whitbeck) เป็นต้น กิลลิแกนกับนอดดิงส์สองคนนี้เป็นที่รู้จักกันดีในวงการว่ายังคงยืนยันว่าอย่างน้อยในสังคมตะวันตกผู้หญิงค่อนข้างจะอยู่คู่กับ**จริยธรรมการดูแล** หรือ “ethic of care” ซึ่งเน้นความสัมพันธ์ต่าง ๆ กับความรับผิดชอบ (เช่นความเป็นแม่กับการดูแล-ผู้เล่า) ในขณะที่ผู้ชายมักจะเน้นให้ความสำคัญกับจริยธรรมแห่งความเป็นธรรม ซึ่งเป็นจริยธรรมที่มุ่งไปสู่การให้ความสำคัญของกฎเกณฑ์ต่าง ๆ และสิทธิทั้งหลาย โดยเฉพาะกิลลิแกนเธอคัดค้านวิถีคิดว่าด้วยเรื่อง พัฒนาการทางศีลธรรมของลอว์เรนซ์ โคฮิลเบอร์ก (Lawrence Kohlberg (1991) ซึ่งอ้างว่าพัฒนาการทางศีลธรรมมีทกชั้นตอนและเป็นสากล/universal แปรเปลี่ยนไม่ได้/invariant และเป็นกระบวนการที่มีลำดับชั้นสูงต่ำ/hierarchical process โดยเธอยืนยันว่า วิถีคิดหรือทฤษฎีของนี้ ‘male-biased’

หรือ ‘ลำเอียงเข้าข้างเพศชาย’ กับทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงประสบการณ์ทางศีลธรรมตามแบบฉบับของผู้ชาย ไม่ได้สะท้อนประสบการณ์ของผู้หญิง (Code 2004:115)

สิ่งที่กิลลิแกนนำเสนอในเรื่องพัฒนาการทางศีลธรรม/จริยธรรมที่เธอคิดว่าสมบูรณ์กว่าของโคฮิลเบอร์กคือ ต้องสะท้อนถึงประสบการณ์ทางศีลธรรม/จริยธรรมของผู้หญิงว่าพัฒนาขึ้นมาอย่างไร โดยเธออ้างว่าสถานะที่ผู้หญิงโอนเอนไปมาระหว่างการมุ่งเน้นที่ความสนใจหรือผลประโยชน์ต่าง ๆ ของตัวพวกเธอเองกับผลประโยชน์ของคนอื่นก่อนที่พวกเธอจะตระหนักว่า คนที่พัฒนาทางศีลธรรม/จริยธรรมอย่างแท้จริงนั้น ผสานระหว่างผลประโยชน์ของตนเองเข้ากับผลประโยชน์ของคนอื่น ๆ ประเด็นนี้นอดดิงส์เห็นด้วยกับกิลลิแกนเธอจึงพัฒนา**จริยธรรมเชิงสัมพันธ์** (relational ethics) ซึ่งมีจุดเน้นอยู่ที่บทบาทของอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ ในจริยธรรม ในความเห็นของเธอ “การดูแล” หรือ “caring” มีอะไรมากกว่ายินดีที่จะทำอะไรดี ๆ ให้กับมนุษยชาติโดยทั่วไปเท่านั้น แต่หมายความรวมถึงเป็นคนที่ห่วงใยในผู้คนที่เฉพาะเจาะจงซึ่งมีที่ทางอยู่ในพื้นที่ทางอารมณ์ของคน ๆ นั้น (Code, 2004:114) ตัวอย่างเช่นไม่เพียงแต่ดูแลห่วงใยบริจาคเงินทำบุญสร้างวัดโรงพยาบาลเท่านั้น แต่ห่วงใยเด็กหรือคนพิการที่เห็นคนเหล่านั้นลำบากลำบากบนดินรกร้างใช้ชีวิตอยู่ตามท้องถนนก็รู้สึกเศร้าใจและห่วงใยเสียแล้ว

จริยธรรมของความเป็นแม่ (maternal ethics)

ความเป็นแม่กับผู้หญิงทั้งในความหมายเพศและเพศภาวะเป็นประเด็นหนึ่งที่ถกเถียงกันมากและเถียงกันมานานแล้วในหมู่มนุษย์ทั่วไปและในหมู่นักสตรีนิยมด้วยกันเอง ในขณะที่**ทฤษฎีสตรีนิยมเสรีนิยมมักจะพูดถึง “สิทธิ” ต่าง ๆ**ว่าด้วยความเป็นแม่ เช่น สิทธิในการลาคลอด “สิทธิอนามัยเจริญพันธุ์” เช่น สิทธิที่จะเลือกว่าจะ ‘คุมกำเนิด’ หรือ ‘ไม่คุมกำเนิด’ หรือจะใช้เทคโนโลยีอะไรในการคุมกำเนิดและอื่น ๆ รวมทั้ง**สิทธิในการเลือก** (choice) ที่จะตั้งครรถ์ต่อไปหรือไม่ หรือว่าจะ “ระงับ” การตั้งครรถ์นั้น บางคนเรียกว่า “สิทธิในการทำแท้ง” ตลอดไปจนถึงเรื่องการจะเลี้ยงดูลูกต่อไปอย่างไร ถ้าไม่พร้อม เช่น ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน หรือย้ายถิ่นไปทำงานที่อื่น การแบ่งงานกันทำในการเลี้ยงดูระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย (แม่-พ่อ) และอื่น ๆ อีกมากนั้น นักสตรีนิยมวัฒนธรรมร่วมสมัยหลายคน เช่น รัคคิก (Ruddick, 1989) เฮลด์ (Held, 1989) และวิทเบ็ค (Whitbeck, 1984) เขียนถึงประเด็นนี้ไว้ กล่าวโดยสรุปพวกเธอยืนยันออกไปในทางที่ค่อนข้างขัดกับสตรีนิยมเสรีนิยมกล่าวคือ กระบวนทัศน์ทางศีลธรรม (moral paradigm) ที่สร้างขึ้นมานับการแลกเปลี่ยนอย่างเท่าเทียมกันระหว่างผู้ใหญ่ที่ได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้องสมบูรณ์ก็ดี และอย่างมีอำนาจเท่าเทียมกันก็ดีนั้น **ไม่สามารถนำมาใช้**นำทางความสัมพันธ์ของมนุษย์เราได้เพียงพอ ทั้งนี้เพราะเอาเข้าจริง ๆ แล้วความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ส่วนใหญ่แล้วเป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนที่ไม่เท่าเทียมกัน หรือถ้าจะคิดว่าจริยธรรมต่าง ๆ เป็นกลางทางเพศภาวะก็ตาม การคิดแบบนั้นก็ยังคงไม่เข้าข้างกระบวนทัศน์ทั้งหลายที่มีฐานคิดมาจากทฤษฎีหรือหุ่นจำลองทางทฤษฎีที่เรียกว่า “สัญญาประชาคม” ซึ่งสตรีนิยมเสรีนิยมและ

ประชาธิปไตยสมัยใหม่ต่างล้วนโยกกลับไปหารากเหง้านี้ ที่พวกเธอถือว่า “ไม่พอ” หรือ “ไม่สามารถ” ก็เพราะวิธีคิดตามกระบวนทัศน์ดังกล่าวเป็นวิธีคิดที่พูดถึงประสบการณ์ตามจารีตประเพณีของผู้ชายในโลกสาธารณะมากกว่าการสะท้อนถึงประสบการณ์ของผู้หญิงและเด็ก ๆ ในพื้นที่ส่วนตัว (เช่นในบ้าน ครอบครัวที่ผู้หญิงและเด็ก ๆ ส่วนใหญ่ไม่มี “สิทธิ” เท่ากับ ผู้ใหญ่ที่เป็นผู้ชาย เช่น พี่ชาย พ่อ, ลุง, ปู่, ตา-ผู้เฒ่า) ด้วยเหตุนี้จริยธรรมที่พวกเธอคิดว่าเหมาะสมกว่าน่าจะเป็นจริยธรรมที่ให้คุณค่าที่เท่าเทียมกับกระบวนทัศน์ที่สามารถนำพาความสัมพันธ์ของเราไปสู่พ่อแม่ที่อายุมากแล้ว (ageing parents) พี่น้องร่วมพ่อแม่เดียวกันที่เจ็บป่วย (ailing siblings) เพื่อนฝูงผู้ทุกข์ระทม (distraught friends) และเด็ก ๆ ทั้งหลาย ในทัศนะของนักคิดแบบแม่นี้ โลกนี้จะเป็นโลกที่ดีกว่านี้ถ้าโลกหรือพื้นที่สาธารณะก็ดี พื้นที่ส่วนตัวก็ดีได้รับการชี้นำโดยบทเรียนต่าง ๆ ที่ได้รับผ่านทาง การสังเกตการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างแม่ลูกที่เราถือว่าเป็นอุดมคติ (Code, 2004:114)

อย่างไรก็ตามนักสตรีนิยมไม่ลืมที่จะเตือนว่าไม่ใช่ว่านักสตรีนิยมวัฒนธรรมทั้งหมดเห็นพ้องต้องกันหรือกระตือรือร้นในเรื่องลักษณะ/วัฒนธรรมแบบ “ความเชื่อมโยง/ความผูกพันของผู้หญิง” ดังกล่าวนี้เหมือนกันหมด ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยหรือมองเรื่องนี้ในทางลบอ้างว่า บ่อยครั้งมากที่สุดที่ลักษณะที่ผู้หญิงเชื่อมโยงหรือรู้สึกผูกพันกับคนอื่น ๆ นั้น นำพาผู้หญิงโดยเฉพาะผู้ที่มีประสบการณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์กับเพศตรงข้าม (เช่น เพศชาย-ผู้เฒ่า) กีด การตั้งท้องก็ตนั้น ทำให้ผู้หญิงตกอยู่ในฐานะที่ต้องถูกขูดรีดและภาวะการณ์ถูกละเมิด รวมทั้งเรื่อง “pornography” หรือ รูป วรรณกรรม วิดีโอคลิปลามกทั้งหลาย **สภาวะการณ์เป็นโสเภณี (prostitution) การละเมิดทางเพศ (sexual harassment) การข่มขืน (rape) การทุบตีผู้หญิง (woman-battering) การบังคับคุมกำเนิด (forced contraception) การทำหมัน (sterilization) การทำแท้ง (abortion) หรือแม้กระทั่งการบังคับให้ตั้งท้อง (imposed pregnancy)** ในทัศนะของนักสตรีนิยมวัฒนธรรมที่มองเรื่องสภาวะความเชื่อมโยงผูกพันของผู้หญิง (ในทางอารมณ์ ความรู้สึก/จริยธรรม ศีลธรรม-ผู้เฒ่า) ในด้านลบนี้สรุปว่า “คุณลักษณะ” ดังกล่าวที่นักสตรีนิยมวัฒนธรรมผู้มองด้านดี อาจเป็น “อันตรายต่อผู้หญิง” นักสตรีนิยมวัฒนธรรมผู้ไม่เห็นด้วย กล่าวว่า “ผู้หญิงไม่ได้กลัวทั้งการทำลายล้างและการแปลกแยกผู้หญิงโดยคนอื่นมากเท่ากับที่พวกเธอกลัวการถูกยึดครองโดยคนอื่น เช่น องคชาติที่ไม่ได้รับการเชื่อเชิด ตัวอ่อนในครรภ์ที่เธอไม่ต้องการ” (Code, 2004:114)

อนึ่งนักสตรีนิยมที่ไม่เห็นด้วยและเน้นย้ำด้านลบของข้อเสนอดังกล่าวด้วย “ความเชื่อมโยงความผูกพัน” ของผู้หญิงกับคนอื่น (โดยเฉพาะผู้ชาย-ผู้เฒ่า) ที่เป็นนักทฤษฎีร่วมสมัยผู้มีชื่อเสียง ได้แก่ **แมรี ดาลี (Mary Daly) เจนิซ เรย์มอนด์ (Janice Raymond) แอนเดรีย ดอว์กิน (Andrea Dworkin) และ ซาราห์ ลูเซีย โฮกแลนด์ (Sarah Lucia Hoagland)** เป็นต้น สำหรับแมรี ดาลี เธอสงสัยเป็นพิเศษในเรื่อง “วัฒนธรรมผู้หญิง” หรือจริยธรรมที่สร้างขึ้นมานับตามนิยามต่าง ๆ เช่น การเอาใจใส่ (ในความหมายที่ลึกซึ้งละเอียดละไมที่แปลเป็นภาษาไทยได้ยาก มีความหมายใกล้เคียงมาทางการรับรู้อย่างอ่อนไหว เช่น ถ้าพูดว่า ‘คุณไม่แคร์ฉันเลย’ เป็นต้น-ผู้เฒ่า) การที่เธอไม่เห็นด้วยนั้นเป็นเพราะเธอมองสิ่งที่เรียกว่า “care” ว่าเป็นกลไกที่ใช้ในการรับมือ (coping

mechanism) หรือ “ยุทธวิธีตั้งรับ” (defensive strategy) ที่ผู้หญิงใช้ในโลกปิตาธิปไตยที่มีการจัดโครงสร้างในรูปแบบที่โครงสร้างเหล่านั้นทำงานแบบต่อต้านผลประโยชน์ที่ดีที่สุดของผู้หญิงกับทั้งยังเป็นข้อจำกัดต่อเสรีภาพของพวกเธออีกด้วย ดังนั้นการที่ผู้หญิง “care” ก็เพราะถ้าไม่ “care” พวกเธอก็จะถูกตราหน้าว่า “ไม่ดี” หรือ “เลว” (เพราะเห็นแก่ตัว) ดังนั้นในสังคมปิตาธิปไตย ผู้หญิงทำหน้าที่เป็น “แม่” ก็เพราะพวกเธอต้องทำอย่างนั้น ประเด็นนี้ของเธอได้รับการสนับสนุนโดย โสภกแลนด์ เมื่อเธออธิบายว่า พวกผู้ชายได้ตัดสินใจไปแล้วว่าหน้าที่ของผู้หญิงคือ การเป็นแม่ (mothering) ทั้งนี้เป็นเพราะการเป็นแม่ ช่วยดำรงรักษาเอาไว้ซึ่งโครงสร้างทางสังคมที่รับใช้ผลประโยชน์ต่าง ๆ ของผู้ชายได้ดีที่สุด (Code, 2004:114)

จริงอยู่แม้ว่ามนทัศน์หรือเจตน์คติเรื่อง “connection” กับ “caring” มีด้านลบอยู่ดังกล่าวแล้ว แต่ด้านบวกก็มีเหมือนกัน ดังนั้น นักสตรีนิยมจากทั้งสองด้านมีความเห็นร่วมกันว่าในโลกที่ไม่ใช่ปิตาธิปไตยโลกเราควรจะเป็นโลกที่ปลอดภัย สำหรับมนุษย์ทุกคนเพื่อที่เราจะได้ดูแลซึ่งกันและกัน พร้อมกันนั้นก็มีความสุขความพึงพอใจและผลิตเฟลนในการเชื่อมโยงผูกพันกับคนอื่น

อนึ่งการถกเถียงเรื่องจริยธรรมการดูแลก็ดี ความเป็นแม่ก็ดี นั้นยังไม่จบสิ้นและการถกเถียงในเชิงทฤษฎีก็ไม่ได้จำกัดอยู่ในกรอบทฤษฎีสตรีนิยมแนวเสรีนิยม แนวโครงสร้างนิยมเท่านั้น หากแต่ปรากฏอยู่อย่างมีนัยสำคัญมากใน **ทฤษฎีจิตวิเคราะห์แบบพรอยด์** แบบต่อต้านคัดค้านพรอยด์และแนวการอ่านใหม่และตีความพรอยด์ใหม่ รวมไปถึงกรอบคิดที่ต่อไปนักศึกษาและผู้สนใจจำเป็นต้องทำความรู้จัก เช่น กรอบคิดแบบ “French Lacanian” feminine “writers” กับวิถีคิดของนักสตรีนิยมฝรั่งเศสบางคน เช่น **จูเลีย คริสเตวา** (Julia Kristeva) ที่บางคนเห็นว่าเธอหลุดออกมาจากกรอบคิดแบบลากอง (Lacan) อนึ่งถ้าใครสนใจเรื่องนี้ในตอนนี้อย่าพลาดอ่าน Cornell, D., (1991), **Beyond Accommodation: Ethical Feminism Deconstruction and Law**, London, Routledge ล่วงหน้าไปก่อนก็ได้

บรรณานุกรม

Code, L, (ed.) (2004) **Encyclopedia of Feminism**, New York: Routledge.

Donovan, J. (1992) **Feminist Theory**. New York, The Continuum Publishing Co.,

หนังสือที่ควรอ่านเพิ่ม

Bix, B. (2009) **Jurisprudence: Theory and Context**, London: Sweet & Maxwell Ltd.

Cornell, D. (1991) **Beyond Accommodation: Ethical Feminism, Deconstruction, and the Law**, New York : Routledge.

Squires, J. (1999) **Gender in Political Theory**, Cambridge : Polity Press.

จิตติมา ภาณุเดชะ และ ณัฐยา บุญภักดี (บก.). 2548. “ผู้หญิงห้ามเข้า” จารีตและความเชื่อที่ต้องอธิบาย, กรุงเทพฯ: มุขนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สศส.)

กนกวรรณ ธาราวรรณ, (2548) **ทางเลือกของผู้หญิงที่ท้องเมื่อไม่พร้อม**, กรุงเทพฯ, พีเอ็นพีกรุ๊ป.
